

S V A R B I A U S I A – T A R N A U T I Ž M O G I Š K U M U I,
K A D I R K O K S J I S B Ū T Ū / Užrašas virš Skyriaus durų

Nors tamsa neatsargi, palieka daugybę netvarkingų įkalčių ir bežadžių liudytojų, ji niekuomet neįkliūna. Niekada neišaiškėja tikrieji jos nusikaltimo motyvai; tamsa primena maniaką, kuris neturėjo nei tėvų, nei vaikystės, todėl teismo psichiatrams ir advokatams nėra į ką remtis. Tamsa – aksominiai bylų viršeliai, jų minkštą, bet nešiltą prisilietimą jauti tol, kol užverti paskutinį puslapį.

O, kad tai padėtų tyrimui!.. Nors vienai versijai patikrinti... Deja. Lieka tik ilgesingas kartėlis, kuris, kaip sakoma, būdingas menininkams, bet visiškai nenaudingas protingam žmogui. Menas pasaulio neišgelbės, veikiau jį pražudys. Tu visiškai teisuus, mielas skaitytojai, jei manai, kad Stalinas, kurdamas gulagų sistemą, neišsivertė be meninio įkvėpimo. Ką jau kalbėt apie Hitlerį. O Brežnevo polinkis į barokines puošmenas apskritai buvo liguistas ir nieko gero nedavė nei šalies ekonomikai, nei liaudies ūkiui. O kadangi menas kažkodėl siejamas su dvasingumu, tai abu jie darosi vis dviprasmiškesni ir labiau kompromituojantys.

Todėl man visada malonu konstatuoti, kad didžiausia žmogaus vertybė yra protas. Ir protui reikia tarnauti, o ne žmogiškumui. Žmogiškumas be proto nelabai ką reiškia, nors kaipo reiškinys ganėtinai paplitęs ir netgi jaudinantis.

Atali, šefo sekretorė ilga pakulų spalvos kasa ir paraudusiomis albinosės akimis, kyštelėjo pro duris galvą ir sustingo prasižiojusi, stengdamasi suvokti, ko gi jai prireikė mano kabinete.

Įtariu, kad laisvalaikiu ji rausiasi mano popieriuose.

– Aš kol kas neišėjau, Atali, – tariau maloniai. – Sėdėsiu dar dešimt minučių.

Metusi akį į skundų krūvelę, pridūriau:

– Be to, šiandien nelabai ką įdomaus ir turiu. Anoniminis skundas dėl pilietės R. B. moralinio palaidumo. Autoriaus reikėtų ieškoti tarp inteligentijos, nes neradau nė vienos gramatinės klaidos. Kaži ar mūsų rajone negyvena koks žinomas rašytojas?..

Atali nuoraudis persimetė į plaukų pašaknes.

– Pirmadienį numatomas pasitarimas, – sumurmėjo ir uždarė duris, per skubumą priverdama savo pusanatro metro ilgio kasą.

– Žinau.

Atali ištraukė kasą ir trinktelėjo durimis.

Nilus balsams, šnabždesiams ir tolimam valytojos kibiro cinkėjimui, užverdama laukujes duris, mačiau, kaip blyškiu dangumi sklendžia pilki voratinkliai, veikiausiai ne voratinkliai, o Atali plaukai, paleisti iš plastmasinių šukų spąstų (tokias dvipuses šukas su nevienodo storio dantimis seniau vadindavo „utėlinėmis“, anot vieno garsaus storžievio rašytojo, kuris vaikystėje nekart kentėjo nuo minėtųjų gyvių).

Nesiilgiu nei senų laikų, nei dvipusių šukų. Mano šukuosena tobula kaip Pravieniškių senbuvio. Todėl manęs nemėgsta kirpėjos, visiškai nesupranta moterys, o vyrai šiuo klausimu neturi nuomonės. Keista. Šiaip jau jie apie viską pasisako. Ypač gerai išmano mechanizmus. Išnarstytų ir mano tarnybinių pistolečių, jei padėčiau bare ant stalo. Nešiojuosi jį rankinuke, taip kadaise darė garsiausia lietuvių poetė. Nežinia tik, ar nušovė bent vieną įkyrų kritiką. Literatūros istorikai to neatskleidžia.

O gaila. Jei būtų lavonas, nors ir istorinis, atsirastų gyvas ryšys, siejantis meną su liaudimi ir liudijantis, kad poetai – žmonės, o ne monstrai.

Kas begali būti baisiau, kaip garbinti gyvus numirėlius ir dar cituoti jų žodžius. Juk, tiesą pasakius, tie žodžiai nėra kažkuo ypatingi – jie neprikelia iš numirusių ir nesuteikia paguodos.

Šovinius palieku namie, prieskonių dėžutėje. Retkarčiais pasižiūriu, ar nepavirto į cinamoną. Antra vertus, šauti į žmogų vien dėl to, kad jis poetas – nesusipratimas, nesvarbu, kuo ginklą užtaisysi, šoviniu ar nemaltais pipirais. Gyvybės šventumas – besąlygiškas. Ypač savaitgaliais, kai man išėiginės. Jeigu atsirastų pašlemėkas, kuris išdrįstų paniekinti ilgus metus gyvuojančią tradiciją nieko nešaudyti ir nesmaugti savaitgaliu, susilauktų visuotinio pasmerkimo. Nesišudyk šeštadienį, brangus skaitytojai – nesvarbu, kad labai sunku, persekioja depresija, graužikai ir velniai. Į tavo laidotuves neateis garbiausi miesto žmonės, o ant kapo akmenis šlapinsis kelios šunų kartos; berods tik ketvirtoje kartoje išnyksta ši keista ir nemotyvuota priklausomybė. Nesu tikra, kad ji būdinga tik šunims.

Vėsioje rudens prietemoje, primenančioje minkštą flanelinę nosinę, silpnai dvelkiančią chloroformu – matyt, jau buvo naudota pagal paskirtį – sudūlavo į spintą panašus pavidalas. Judėjo artyn irgi spintos greičiu.

Tokius pečius, primenančius antresoles, tegalėjo turėti vienas žmogus.

– Labą vakarą, šefe, – pasisveikinau ir vos susilaikiau netūptelėjusi.

Antresolės susiūbavo, pasigirdo neaiškus urzgimas ir nesveikai sužvilgo žalios akys.

Šefui nutolus, apėmė negera nuojauta. Tarsi būtų pirmadienis ir kažkas turėtų nutikti.

Uždususi parbėgau namo, atsirakinau duris. Viskas gerai. Bal-

dai nesukapoti, ant sienos nėra kruvinų citatų iš Apreiškimo, o mano katė gyva ir ramiai tupi prie nuversto alijošiaus.

– In Jang!.. – tariau griežtai. – Alijošius labai tinka žaizdoms gydyti. Kuom aš gydysiuos, jei mane užpuls koks maniakas?.. A?..

Katė tylėdama žiūrėjo į mane. Matyt, tyrė, kiek šita hipotezė atitinka tikrovę.

– Bet turbūt vien alijošius nepadės. Reiks degtinės. Kompresai ir visa kita... pati supranti.

In Jang suprato. Trumpai miauktelėjo.

Gyvūnų paprastumas mane žavi. Jie laikui bėgant nesikeičia, lieka, kokie ir buvo – tobuli, o štai žmonės vis labiau išsigimsta, nors mano, kad yra puikūs. Gal tą pragaištingą procesą pavyktų sustabdyti, jeigu žmonės tiek daug nešnekėtų apie savo tobulėjimą.

Atidariau spintą – pasiimsiu kepurę, nes lauke šalta. Nuo lenytynos į mane sužiuro gipsinė galva nubrozdingta nosimi. Šiek tiek priminė Puškiną, šiek tiek – senbernę Klepavičių, veterinarą. Į senatvę jam pasimaišė protas – sumanė gydyti žmones, bet vaistus iš įpročio išrašydavo veterinarinius, patiklūs pacientai gerdavo ir netgi pasveikdavo. Neretai toks per stebuklą išgijęs žmogus net ranką Klepavičiui palaižydavo, žiūrėdamas į sausą ir budrų daktaro veidą drėgnomis didelėmis akimis.

Pas Klepavičių gydytis nėjau – pirkdavau ten tulpes, jas nusenusiam eskulapui sekdavosi auginti dar geriau, nei gydyti. Kovo mėnesį Atali švėsdavo savo gimimo dieną – žinoma, Skyriuje, kuris buvo jos namai ir šventovė. Ta proga pakulinę kasą susukdavo į kuodą ant pakaušio. Atrodydavo taip, tarsi jai ant galvos būtų nutūpęs iš vytelių pintas krepšys.

Ir nors nuo nieko šiame miestely nepasislėpsi, krepšį ar padangą ant galvos nešiotum, visgi geriau, kad žmonės, tave sutikdami, mažiau stebėtųsi. Todėl geriausia būti plikam arba visai neturėti galvos.

Pakeliui nusipirkau *Merlot*. Rankinukas, įkyriai daužėsis į šo-

nus, staiga pasidarė brangus ir reikalingas kaip akmuo skenduoliui.

Praėjusi tarybinių karių kapines, užsiropščiau ant kalvos. Suolelis manęs laukė – vienišas, kiek papuvęs, tolimos miesto šviesos spindėjo ant jo kaip išpilta orimulsija. Pakrapščiau paviršių. Ne, nelimpa.

Ežeras sušlamėjo po kojomis, užmigęs Skyriaus popierynas.

Už nugaros kažkas trakstelėjo. Pašokau.

Tai tik vėjas – šilta flanelinė nosinė, migdančiai užlipdanti burną; spalio lapai, išvagoti siauromis mirusiomis gyslelėmis, gyvybės skystį juose pamažu keičia baltas mirties aliuminis – štai kodėl lapai kelia tokį triukšmą, vėjo bloškiami ant paminklinių akmenų, kuriuos kadaise puošė raudonos žvaigždės. Dabar jos nublukusios ir būna tokios spalvos, kokios užsimano neskubriai tekantis laikas.

Praėjo penkiolika metų. Jis nebeateis ir nebepaglostys ilgų mano plaukų.

Ant suolo turėsiu tik mirties išsiuvinėtą klevo lapą ir gyvą butelį *Merlot*.

Darosi šalta. Vynas baigėsi, laikrodis rodo pusę dvylikos. Reikia eiti – negali žinot, ar vidurnaktį iš kapo neatsikels koks tarybinis karys ir nepasišaus palydėti. In Jang nepratusi prie naktinių svečių, be to, šitas jai nepatiktų – pribarstytų žemių, pjuvenų ir sliukų, o pasilenkęs paglostyti paliktų ant švelnaus katės kailio drėgnus pažaliavusius pirštikaulius.

Aš taip trokščiau, kad mane palydėtumei Tu. Gyvas, nesutrušęs. Toks pat švarus ir atsargus kaip katė. Niekieno nesutramdytas ir prie nieko neprisirišęs. Tavo akys šviesios, beveik geltonos. Auksiniai pūkeliai ant riešų ir krūtinės. Netgi kelnės panašios į ploną žvėries odą, padengtą švytinčiomis aksomo adatėlėmis. Apsivydavai mane lyg žaidžiantis plėšrūnas, skau-

džiai skverbdavaisi į vidų, drėgnas liežuvis ir dantys pasitikdavo mano vaikišką bučinį.

– Aš pavėluosiu į pamoką...

Ryto aušra kaip ištirpęs švinas liejosi vidun, skystos užuolaidos nebepajėgė jos sulaukyti.

– Pirmoji – algebra?.. – jo tamsus veidas palinko virš manęs – neapšviesta sentikių ikona.

– Taip. Aš vėl neišsprendžiau uždavinių.

– O dvejeta gauti nenori?..

– Vis tiek gausiu. Matematika man nesiseka.

Jis atsilošė, atsisėdo lotoso poza ir pažvelgė į mane – auksinis Buda, pilnas nesutrikdomos ramybės.

– Užtat aš tau niekuomet neparašysiu dvejeta.

– Bet galėtumėt man parinkti geresnį repertuarą. Nusibodo tos karinės-patriotinės dainos. Bisui niekas nekviečia...

Jis vėl palinko prie manęs – pamačiau ne tik goslias raukšleles lūpų kampučiuose, bet ir akių gelmėj šmėkstelėjusį ir pasislėpusį žvėrišką kėslą.

– Nori biso?.. – kvėptelėjo į veidą. Keistas kvapas, primenantis sandalmedį ir nesuvirškintą grobį.

Kojomis apsikabinau jo nugarą ir tvirtai įsikandau pagalvę: dabar rėkti nevalia, pirmame aukšte dar neatsidarė ambulatorija. Kai pasigirs bormašinės užimas ir suklyks kankinamas nusidėjėlis, tada ir aš galėsiu šaukti, tik ne iš skausmo, o iš begalinės palaimos, kurią gali suteikti tik angelas, ir ne bet koks, o ketursparnis serafimas.

– Iki!.. Pasimatysim vakare!.. – tarė, išlydėdamas pro duris. – Žiūrėk, kad kas nepamatytų.

– Nepamatys, – apsvaigusi sumurmėjau ir vos nenugriuvau nuo girgždančių laiptų.

Išbėgdama dar nugirdau tėvą dantistės balselį: „Nagi, išsižiok, kačiuk!“, už stiklinio langelio šmėstelėjo storas jos sprandas ir

maža angies galvutė, paskui iš tiesų pasigirdo kniaukimas, kupinas siaubo ir nevilties.

Bėgau sodo takeliu, slepiama aukštų dilgėlių, varnalėšų ir žydinčių obelų, – rausvi žiedlapiai su kerpėmis ir lapgraužiais biro ant palaidų plaukų, sunki rasa lenkė sulaukėjusio sodo šakas.

Kaip gerai, kad aš niekam nerūpiu ir nesu mirtinai reikalinga, bet iš bendrabučio už tokius darbelius mane gali išmesti. Nebent Odetė, kambariokė, ką nors sugalvotų. Tarkim, man naktį suskaudo dantį ir aš, nesulaukusi ryto, pro langą išlipau ir nukūriau į ambulatoriją, ir laksčiau apie ją ratais, kol atidarė.

Koks kvailys tuo patikės?..

Dabar jau žinau – vyno butelių nieks nesuperka, kad jie, plevėsuodami purpurinėmis vėliavomis, galėtų plaukti vandeniui kaip meilės laivai. *Sophia, Monasteryska izba, Alaverdi, Cabernet Sauvignon...* argi parduotum šitą sirenų giesmę už varganus penkiolika centų?.. Taros kioskai – nejudrus kalėjimai, gerklę ten perpjauna šalta žmogžudžio ranka, o meilę pakeičia iškrypimai.

Jeigu kada, vėlyvą vakarą, paklydusi banga priplaks Tau prie kojų butelį, tai bus mano žinia Tau.

Galėtum aistringai mane pabučiuoti – juk už kulisų nieko nėra, tik pirmokė su kaspinu, didesniu už galvą, prasižiojusi iš siaubo ir pamiršusi viską pasaulyje. Matyt, tuoj bus stumta išstumta į sceną, kad padeklamuotų eilėraščių apie proletariato Vadą.

Ne, nedeklamuos.

Dabar mūsų eilė.

– Mūsų čia nėra, – sako jis. – Nėra, mažyte. Išmok neišsiduoti. Ne tave privalo įtarinėti – tu žiūrėk į visus kaip į įtariamuosius. O dabar – į sceną.

Stengdamasi suvaldyti drebulį, prisiminiau, kad neįsisėgiau kom-

jaunimo ženkliuko. Ten, kur plakė širdis, žiojėjo tuščia vieta. Dieve mielas – salėje, sako, yra rajono partsekretorius. Permečiau akimis pirmą eilę, bet teišvydau sąskaitininkę Teresę, kelias neseniai paskirtas mokytojas ir pirmininko sekretorę. Visos įsimylėjusiomis akimis rijo muzikos mokytoją. Panorau jas užmušti.

– Kreiseris *Aurora*, – pranešė vakaro vedėja.

Pirštai ant pianino klavišų nusileido taip pat švelniai, kaip ant mano krūtinės. Sudrebėjau. Manęs čia nėra. Aš nesu įtariamoji. Jūs – įtariamieji.

*Ili kak prežde, v čionych bušlatach,
Grozno šagajut tvoji patruliiii!..*

Rūstūs akordai krito mokytojoms ir sekretorėms ant galvų, taip joms ir reikia, tai bausmė už nuodėmingą aistrą. Vis dėlto kokia laimė tas karinis-patriotinis repertuaras. Ką tu nubausi, užtraukęs *Santa Liučija*?..

Teresė anava net apsiašarojo. Nusišypsojau patenkinta ir būčiau dar dainavusi, bet mokytojas tiesiog nustūmė mane už kulšų, ir iš salės palydėjo ne plojimais, o gailus kūkčiojimas.

– Gerai, – pasakė jis. – Viskas gerai. Galėtum būti prokurorė. Esi labai šaltakraujiška.

– O man atrodė, kad kažkur išsprūdo „gaidukas“...

Jis nusijuokė, paėmė mane už smakro, bet tuoj pat paleido – į mus įtariai sužiuro didžiagalvė pirmokė, ką tik atlikusi savo pietinę pareigą ir vėl bepradedanti domėtis pasauliu.

– Iki kitos repetacijos.

– Iki, tamsta mokytojau.

Ką mes repetuosime?.. Kokias natas atsiversime?.. Koku tempu grosite?.. Allegro?.. Andante?.. Largo?.. Vivace?.. Prasiskleis nuo prisilietimo rausvas krūties spenelis, skambėdamas dar niekieno neužrašyta sapnų muzika, atsivers lūpos, išleisdamos laisvėn keistus, hipnotizuojančius vandens būtybių balsus, įsiskverbs į vidų apvali gyvybės spora ir suksis tarp žvaigždžių.

Suoliukas toks liūdnas dideliame žvyro keturkampyje.

O tada čia augo daug dumplainių su ryškiais tetraedro formos žiedais. Tada čia buvo Raudonųjų žibintų kvartalas. Nekaltais, nors ir ideologizuotais laikais jie nereiškę begėdystės, o įkūnijo šventą revoliucijos liepsną.

Nebėra švelnių žibintėlių, nebėra kuo apšviesti baisaus ištvirkimo.

Tik žvyras, į kurį klimpsta aukšti kulniukai. Atgailaujantiems paleistuviams teks nemažai jo prisiryti.

Žvyras su smėlio priemaišomis, smulkiais akmenukais, nenugludintais lavos gabalėliais, neskaniu šlynu ir molio trupiniais, nuo jo baisiai troškina. In Jang tupi ant stalo kaip mėlyna mėnesienos skulptūrėlė, rankos tiesiasi pačiupinėti, ar tikra.

Šitos žėrinčios Bubastės akys su laukiniu užsispyrimu bando man įteigti, kad esu fajansinės mėnesienos valdinė. Na ir kam tokį baisų padarą laikyti namuose.

Atsigeriu mineralinio ir nusiraminiu.

Mėgstu mėlyną fajansą.

2001 08 02 Keturiolikmetę, einančią namo, į priemiesčio glūdumas, ties kukurūzų laukais pasivijo juoda *Lada*. Vyras, maždaug trisdešimties, paklausė, kur gyvena toks anoks. Mergaitė tajį anąjį pažinojo. Įsėdo į mašiną – parodysianti. Nepažįstamasis nusivežė ją į kukurūzų laukus ir išprievartavo. Apklausinėjamą mergaitę ištiko isterija. Ji kalbėjo tiek daug ir be jokio ryšio, kad norėjome paskirti psichiatrinę ekspertizę. Sakėsi neprisimenanti nei mašinos numerio, nei vyriškio, tik labai geltonus kukurūzus, į kuriuos prievartautojas ją parsivertęs, kažkokią šakelę – dūrė jai į šoną, na, ir dar... čia jau nešvankybė, netinkanti protokolui – didelį, gauruotą nusikaltėlio organą. Spigiai nusikvatojusi, pridūrė, kad kitu atveju turbūt būtų jautusi nemažą malonumą. Pasipiktinusi motina apklausą nutraukė ir išsivedė dukrą namo.